

Mikä? Arkisto Juttusarjat Videot Tapahtumat Podcastit Toimitus

Kirjoittajat Kirjoittajaohjeet Politiikasta kouluissa [+ Suomi](#)

Studia Generalia: Näkökulmia mis- ja disinformaatioon

IHMISOIKEUSVUOROPUHELUSTA YK:N JA EUROOPPALAISTEN JÄRJESTELMIEN VÄLILLÄ

2.2.2021

📅 2.2.2021 👤 POLITIIKASTA LEHTI 📌 ARTIKKELIT, JUKKA VILJANEN 💬 0

Vuonna 2019 joukko lapsia valitti YK:lle valtioiden rikkovan lasten oikeuksia, koska ne eivät toimi tarpeeksi nopeasti ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. Kuva: UNICEF

Lukuaika: 5 min.

Vuoropuhelu ihmisoikeusmekanismien välillä turvaa ihmisoikeussuojan kehityksen, mutta nykyaika asettaa myös haasteita kansainvälisille ihmisoikeustoimijoille. Ihmisoikeusjärjestelmän kehitys ei voi tapahtua tyhjiössä.

YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen (1948) perintöä edustavat paitsi Yhdistyneiden kansakuntien alaiset ihmisoikeussopimukset myös alueelliset ihmisoikeusasiajärjestelmät, joiden kehittämisessä heijastuu sopimusten evolutiivinen luonne. Tässä kirjoituksessa tarkastelen YK:n ja eurooppalaisen ihmisoikeuskeskustelun vuoropuhelua. Tavoitteenani on vastata siihen, millä tavoin samat arvot jakavien toimijoiden yhteistyö on kansainvälisen ihmisoikeusjärjestelmän uskottavuuden kannalta välttämätöntä.

Käyn läpi YK:n ja eurooppalaisen ihmisoikeusvalvonnan välistä suhdetta

Jukka Viljanen

Jukka Viljanen on Tampereen yliopiston julkisoikeuden professori, joka on erikoistunut ihmisoikeustutkimukseen ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tulkintakäytäntöön. Hän on ihmisoikeusvaltuuskunnan jäsen ja ALL-YOUTH osahankkeen johtaja.

Artikkeliin sovelletaan avoimen julkaisemisen lisenssiä tiedelehdille (CC BY-NC-ND). [Lue lisää tekijänoikeuksista.](#)

S e l a a   a r k i s t o a

Arviot

demokratia

Euroopan unioni

Venäjä

populismi

Suomi

Yhdysvallat

Retoriikka

Turvallisuuspolitiikka

Media

ilmastonmuutos

Maahanmuutto

Tutkimus

Yliopisto

Eurooppa

Tasa-arvo

Vaalianalyysit

Terrorismi

talous

Ulkopolitiikka

erityisesti keskittyen siihen, miten vuoropuhelu ihmisoikeusmekanismien välillä turvaa ihmisoikeussuojan kehityksen ja millaisia haasteita nykyaika asettaa kansainvälisille ihmisoikeustoimijoille.

Sopimusten tulkinta ja kansainvälinen konsensus

Ihmisoikeusjärjestelmien menestys on perustunut siihen, että valtiot noudattavat ihmisoikeusvelvoitteita, ja että näiden velvoitteiden toteutumista valvotaan niin kansallisella kuin kansainvälisellä tasolla. Valvontaelinten kannanottojen seurauksena jäsenvaltioilta edellytetään korjaavia toimenpiteitä muutoksia lainsäädäntöön, tuomioistuinten tulkintalinjoihin ja viranomaiskäytäntöihin. Yksittäiselle valittajalle loukkauksen perusteella maksetaan rahallinen korvaus ja mahdollisesti asia käsitellään uudelleen.

Tavoitteenani on vastata siihen, millä tavoin samat arvot jakavien toimijoiden yhteistyö on kansainvälisen ihmisoikeusjärjestelmän uskottavuuden kannalta välttämätöntä.

Toinen uskottavuuden edellytys on, että ihmisoikeussuoja on sisällöltään ajantasaista, ja että se antaa vastauksia sellaisiin kysymyksiin, joita sopimusten laatimisen aikana ei vielä osattu ennakoida. Ihmisoikeussopimukset ovat eläviä asiakirjoja (*living instrument*), joita pitää tulkita tämän päivän olosuhteiden valossa.

Kansainvälisen ihmisoikeusjärjestelmän kehitys ei voi tapahtua tyhjiössä, vaan vuoropuhelu eri toimijoiden kesken ja uusien tulkintojen omaksuminen edellyttää, että niille on löydettävissä tukea vertailemalla erilaisia sopimuksia, muita kansainvälisiä dokumentteja ja tulkintakäytäntöä. Kansainvälisten valvontaelinten vuoropuhelun merkitys on lisääntynyt viime vuosikymmeninä.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) terminologiaan ovat vakiintuneet ne käsitteet, joilla kuvataan niin kansainvälisiä sopimuksia, julistuksia ja muita eivaltavia asiakirjoja sekä muiden kansainvälisten toimijoiden tulkintakäytännöstä löytyviä tulkintalinjauksia. Kansainvälisen konsensuksen ja kansainvälisten trendien **käsitteillä viitataan** kansainväliseen ihmisoikeusverkostoon ja sen toimijoiden laatiin sopimuksiin, suosituksiin ja tulkintakäytäntöihin.

Vuoropuhelu ihmisoikeusjärjestelmän eri toimijoiden kesken ja uusien tulkintojen omaksuminen edellyttää, että niille on löydettävissä tukea vertailemalla erilaisia sopimuksia, muita kansainvälisiä dokumentteja ja tulkintakäytäntöä.

EIT on korostanut, että sopimuksen tulkintaan vaikuttaa sopimuksen lisäksi muu kansainvälisen oikeuden kehitys. Ammattiyhdistysvapautta koskevassa **Demir ja Baykara** -tapauksessa EIT korosti, että sopimuksen tekstin tulkinnassa pitää ottaa huomioon kansainvälisen oikeuden vaatimukset, niitä koskevat tulkintaratkaisut sekä jäsenvaltioiden yhteisarvoja heijastava käytäntö.

EIT on turvautunut perusteluissaan kansainväliseen konsensukseen erityisesti silloin, kun se on uudistanut tulkintaansa vastaamaan tämän päivän olosuhteita.

Tarkennettu haku

Hakusana

Ajanjakso

 mm / dd / yyyy
 mm / dd / yyyy

Kirjoittajat

 Kaikki kategoriat

Avainsanat

 Kaikki avainsanat

Hae

Uusimmat podcastit

Politiikasta
Vuosi Bidenia Tru...

SOUNDCLOUD

43:35

Politiikasta - Vuosi Bidenia Trumpin jä...	108
Politiikasta - Vuosi Bidenia Trumpin jälk...	108
Politiikasta - Poliittisen osallistumise...	169
Politiikasta - Edustajuus puntaroiwiss...	2.2K
Politiikasta - Yritykset, yhteiskunta ja ...	156
Politiikasta - Vaalipolitiikkaa ja kansal...	176
Politiikasta - Koronavuosi kulttuuriala...	303
Politiikasta - Koronavuosi kulttuuriala...	113

Latest tracks by [Politiikasta](#)

[Privacy policy](#)

Kansainvälisen konsensuksen ja kansainvälisten trendien merkitys avasi uuden tulkintalinjan tapauksessa [Christine Goodwin v. Yhdistynyt Kuningaskunta](#), kun EIT muutti aikaisempaa transseksuaalien oikeuksia koskevaa tulkintaa perustelemalla päätöstään kansainvälisillä trendeillä. EIT nojasi ratkaisunsa oikeuskäytäntöön ja lainsäädäntöön eri puolilla maailmaa [perustaen näkemyksensä](#) brittiläisen ihmisoikeusjärjestö Libertyn tekemään selvitykseen.

Vakavien ihmisoikeusloukkausten todentaminen

YK:n ja eurooppalaisten toimijoiden välisellä vuoropuhelulla on tulkinnan uudistamisen lisäksi muitakin tarkoituksia. Entistä tärkeämmäksi on muodostunut näytön rakentaminen vakavissa ihmisoikeusloukkauksissa. Yhteistyö muiden instituutioiden kanssa takaa pääsyn dokumentoituun tietoon ihmisoikeusrikkomuksista. Sitä tietoa tarvitaan erityisesti tilanteissa, joissa tieto ihmisoikeusloukkauksista ei ole saatavissa julkisista viranomaislähteistä.

Kun EIT arvioi [El-Masri -tapauksessa](#) terrorismista epäillyn valittajan siirtoa Makedoniasta eri puolille maailmaa, se saattoi tukeutua YK:n kidutuksen vastaisen komitean ja YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevaa yleissopimusta (KP-sopimusta) valvovan ihmisoikeuskomitean ratkaisuihin. Aineistoon kuului kannanottoja muun muassa YK:n ihmisoikeusvaltuutetulta sekä YK:n mielivaltaisia pidätyksiä koskevan työryhmän raportista.

YK:n piirissä kerätty tieto auttoi saamaan eurooppalaiset valtiot vastuuseen salaisista vankiloista.

Kyse oli erilaisista salaisista vankiloista ja kuulustelukeskuksista, joista ei ollut olemassa virallisia tietoja. Kansainvälisten valvontaelinten kannanottojen, tiedotusvälineiden tietojen ja kansainvälisten järjestöjen näkemysten avulla EIT pystyi osoittamaan valittajan kertomuksen todenmukaisuuden.

YK:n piirissä kerätty tieto auttoi myös saamaan eurooppalaiset valtiot vastuuseen salaisista vankiloista. EIT:n ratkaisemassa tapauksessa [Al Nashiri v. Puola \(24.7.2014\)](#) viitataan muun muassa YK:n ihmisoikeusraporttien tekemään tutkimukseen sekä YK:n ihmisoikeuskomitean määräaikaisraportoinnin yhteydessä Puolaa koskeviin havaintoihin.

YK:n valvontaelimet edellyttivät Puolaa selvittämään pikaisesti, miten viranomaiset olivat olleet osallisina tehtyihin vankilentoihin ja salaisiin vankiloihin, ja saada tekoihin syylliset rikosoikeudelliseen vastuuseen. EIT päätyi saamansa näytön perusteella toteamaan Puolan rikkoneen kidutuksen kieltoa, kun se avusti CIA:ta terrorismin vastaisessa sodassa tietäen vankien kuulusteluihin ja siirtoihin liittyvän riskin joutua kidutetuksi.

Mitä uutta YK:n ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen vuoropuhelu tarjoaa ihmisoikeuksien kehitykselle?

Uudet ihmisoikeustulkintaa eteenpäin vievät tulkintaratkaisut leviävät teknologian avulla entistä nopeammin ja entistä laajemmin. Hyvä esimerkki on Alankomaiden korkeimman oikeuden ratkaisema ilmastotapaus [Urgenda](#), joka inspiroi eurooppalaisen tai jopa globaalin ihmisoikeustulkintalinjan suuntaa ilmastonmuutoksen torjunnassa. Tuomiossa Alankomaiden hallituksen edellytettiin ryhtyvän merkittäviin päästövähennyksiin, jotta sen toiminta olisi ihmisoikeusvelvoitteiden mukainen. Aikaisemmin vastaava muutos olisi vaatinut vuosikymmenien työn konferensseissa ja neuvottelupöydissä.

Onko tilanne muuttunut pysyvästi siten, että institutionaalisten yhteyksien merkitys on samalla pienentynyt? Todennäköisesti ei, sillä YK-lähtöisen tulkinnan merkitys eurooppalaisille toimijoille on edelleen kiistaton. Esimerkiksi nuorten ilmastonmuutosta koskevia ihmisoikeuskanteita on nyt vireillä niin YK:n piirissä kuin EIT:ssä. Näissä vaaditaan valtioita vastuuseen niiden harjoittamasta liian leväperäisestä ilmastopolitiikasta, joka vaarantaa muun muassa lasten ja nuorten terveyden ja heikentää merkittävästi nuorten elinolosuhteita.

[YK:n lapsen oikeuksien komitealle on tehty valitus](#) ja vastaavasti EIT:ssä on käsitellyssä [portugalilaisten nuorten tekemä valitus 33 Euroopan maata vastaan](#). Ilmastonmuutosta ei ratkaista yksittäisillä ratkaisuilla, mutta ne ovat osaltaan viitoittamassa tietä jäsenvaltioille ottamaan ilmastonmuutoksen asettamat vaatimukset vakavasti ja ryhtymään aktiivisiin toimiin, joilla kansainvälisten ilmastopöytäkirjojen asettamat tavoitteet saavutetaan.

Valtioita vaaditaan vastuuseen niiden harjoittamasta liian leväperäisestä ilmastopolitiikasta, joka vaarantaa muun muassa lasten ja nuorten terveyden ja heikentää merkittävästi nuorten elinolosuhteita.

Toinen kiinnostava vuoropuhelun alue liittyy uusien ihmisoikeussopimusten vaikutukseen Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) tulkintaan. Sopimuksen tekstin muuttamisen sijaan tulkinnan kehittämisellä päästään samaan lopputulokseen, mutta se edellyttää tukea muilta toimijoilta. Viittaukset muihin kansainvälisen oikeuden instrumentteihin toimivat perusteena tulkinnan muutokselle.

Esimerkiksi YK:n vammaisten oikeuksien yleissopimuksen (CRDP) merkitys ilmenee tuoreissa syrjintätapauksissa, joissa EIT:n mukaan vammaisen oikeuksia ei ole otettu riittävästi huomioon. Turkilaisessa tapauksessa [Enver Şahin](#) (30.1.2018) vammaisen henkilön oikeutta saada opetusta tarkasteltiin EIS 14 artiklan tulkinnan kautta. Euroopan ihmisoikeussopimus turvaa oikeuden opetukseen 1 lisäpöytäkirjan 3 artiklassa, mutta sopimus ei sisällä erityistä mainintaa positiivisesta syrjinnästä. EIT korosti ratkaisussa kansainvälisessä kehityksessä tapahtunutta muutosta, joka asettaa yhdistää syrjinnän torjumiseen inklusiivisen opetuksen tunnustamisen.

Kun EIS:ta luetaan vammaisten oikeuksien sopimuksen valossa, jäsenvaltioille muodostuu velvoite turvata inklusiivisen opetuksen toteutuminen. Ratkaisevaksi seikaksi EIT nosti CRDP:n sisältämän kohtuullisen mukautuksen käsitteen (*reasonable accommodation*), joka tarkoittaa vammaisten yhdenvertaisuuden turvaamista edistäviä toimia esimerkiksi mahdollistamalla tämän liikkuminen.

EIT päättyy ratkaisussaan siihen, että niin akateemiset instituutiot kuin tuomioistuimet ovat laiminlyöneet positiiviset velvoitteensa, eivätkä ole turvanneet sitä, että opiskelija voisi jatkaa opintojaan yhdenvertaisesti muihin opiskelijoihin nähden. Uusi tulkinta ei olisi ollut mahdollista ilman vahvaa institutionaalista tukea, jonka tuore YK:n sopimus antaa.

Mitä kansainvälinen ihmisoikeusvuoropuhelu meille opettaa?

Ihmisoikeusjärjestelmien välinen vuoropuhelu on edellytys sille, että ihmisoikeussopimusten tarjoama suoja säilyy vahvana ja elinvoimaisena. Kansainvälisen konsensuksen ja kansainvälisten trendien kautta voidaan perustella uusia tulkintoja. Dialogin avulla voidaan käsitellä suuria, maailmanlaajuisia ihmisoikeusongelmia, kuten aseellisia konflikteja ja ilmastonmuutosta.

Se on myös edellytys sille, että kaikkein vakavimmat ihmisoikeusloukkaukset saadaan dokumentoitua. Ilman kansainvälisen yhteisön tukea ei yksikään valvontajärjestelmä voi toimia tehokkaasti. **Tarja Sepän väitöskirjaa** mukaillen, jos kansainvälinen ihmisoikeusvuoropuhelu toimii niin kuin sen pitäisi, se samalla tarkoittaa myös muutosta kohti entistä parempaa ihmisoikeussuojaa.

Ilman kansainvälisen yhteisön tukea ei yksikään valvontajärjestelmä voi toimia tehokkaasti.

Oikeuden ja politiikan välinen yhteys on nykyaikana tunnustettu. Minulla on ollut etuoikeus vetää Tarja Sepän kanssa ”Oikeus ja politiikka” -seminaaria ja muita ihmisoikeuskursseja Tampereen yliopistossa kymmenen vuoden ajan. Tarjan opetuksen keskiössä ovat ihmisoikeuksien ja rauhan teemat. Olen oppinut Tarjalta paljon yhteisten kurssien aikana. Seminaarin päätteeksi Tarja on palannut opiskelijoiden kanssa siihen, mitä on opittu: pedagogisena tavoitteena on lisätä opitun ymmärrystä.

Olemmeko ymmärtäneet, mistä kansainvälisessä ihmisoikeusvuoropuhelussa on pohjimmiltaan kysymys? Juhlapuheissa toistuu vaatimus ihmisoikeusperustaisesta päätöksenteosta, mutta pinnan alla on myös huolestuttavaa ymmärtämättömyyttä. Loppujen lopuksi oppi on hyvin yksinkertainen, jos luemme YK:n peruskirjaa ja Euroopan neuvoston perussääntöä. Ihmisoikeuksien kunnioittaminen on kansakuntien rauhanomaisen yhdessäolon perusta, jota kansainvälisten järjestöjen tulee toimillaan edistää.

Jukka Viljanen on Tampereen yliopiston julkisoikeuden professori, joka on erikoistunut ihmisoikeustutkimukseen ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tulkintakäytäntöön. Hän on ihmisoikeusvaltuuskunnan jäsen ja ALL-YOUTH osahankkeen johtaja. (SA päätökset 336548, 336550)

*Artikkeli on osa **Tarja Sepän uraa juhlistavaa juhlaulkaisusarjaa Kansainvälinen yhteisö, ihmisoikeudet ja Yhdistyneet kansakunnat.***

📌 TARJA SEPÄN JUHLAJULKKAISUSARJA